MADDE 26 : DÖVİZ İLE YAPILAN İŞLEMLER

MADDE METNİ :

"Döviz ile Yapılan İşlemler:

Madde 26 - Bedelin döviz ile hesaplanması halinde döviz, vergiyi doğuran olayın meydana geldiği andaki cari kur üzerinden Türk parasına çevrilir. Cari kuru belli olmayan dövizlerin Türk parasına çevrilmesine ilişkin esasları Maliye ve Gümrük Bakanlığı belirler."

MADDE İLE İLGİLİ GENEL TEBLİĞLER :

Tebliğ No	Bölüm
-	-

MADDEYE İLİŞKİN YORUM VE AÇIKLAMALAR :

1. GENEL AÇIKLAMA :

26 ıncı madde hükmü;

- Yurt dışında mukim müşterilere yapılan teslim ve hizmetler,
- Kambiyo kısıtlamalarının büyük ölçüde kalkması dolayısıyla meydana gelen müsait ortam sayesinde Türkiye'de mukim kimseler arasında cereyan eden dövizli işlemler,
- Satıcının enflasyona karşı korunması ve fiyat istikrarı sağlanması amacıyla, bedelin dövize endekslendiği haller,
- Sorumlu sıfatıyle KDV ödenmesini gerektiren durumlar ve
- İthalat

gibi nedenlerle bedelin yabancı para ile belirlendiği hallerde KDV matrahının bulunabilmesi amacıyla Türk Lirasına dönüştürülme işleminin nasıl yapılacağını düzenlemektedir.

Maddeye göre KDV matrahının tesbitine yönelik Türk Lirasına çevirme işlemi, VERGİYİ DOĞURAN OLAYIN MEYDANA GELDİĞİ ANDAKİ;

- Cari kur üzerinden,
- Cari kuru belli olmayan dövizlerde, Maliye Bakanlığı'nın belirleyeceği şekilde yapılacaktır.

Sık sık tereddütlere ve hatalı uygulamalara konu olan 26 ncı madde hükmü hakkındaki açıklamalarımız ve görüşlerimiz aşağıdaki bölümlerde yer almaktadır.

2. KURUN TESBİTİ :

Dövizli işlemlerde KDV matrahının tesbiti amacıyla dikkate alınması gereken kur, ilk planda CARİ kurdur. Taraflar kendi aralarında bir cari kur belirlememişlerse, kurun ne olacağı Maliye Bakanlığı'nca belirlenecektir. Vergileme alanında T.C.Merkez Bankası tarafından günlük olarak belirlenen DÖVİZ ALIŞ KURU dikkate alınmaktadır. (Bakanlığın resmi kur konusundaki tutum ve anlayışı budur.)

Yoğun şekilde işlem gören konvertible dövizlerden bir kısmının T.C.M.B. tarafından tesbit edilen günlük kurları Resmi Gazetede yayınlanmaktadır. Cari kuru bu şekilde belli edilen kurlar bakımından sorun yoktur. Fakat Türk Lirasına çevrilmesi gereken yabancı para, günlük kur tesbitine ve ilanına konu edilmiyorsa ve taraflar arasında belirlenmiş bir cari kur yoksa ne yapılması gerektiği müphemdir. Çünkü Bakanlık bu konuda KDV açısından uygulanması gereken esası açıkca belli etmemiştir.

Üç çözüm yolu üzerinde durulabilir:

- Bakanlık, yıl sonu değerlemelerinde dikkate alınacak kurları tesbit etmekte ve yılda bir kere V.U.K. Genel Tebliği ile duyurmaktadır. KDV nin doğduğu gün itibarıyle en son Tebliğe bakılmak suretiyle kur belirlenebilir. (Bankalar açısından fiili alış kuru)

- İlgili dövizin, KDV nin doğduğu gündeki alış kuru T.C.Merkez Bankasından öğrenilebilir.

- Uluslararası para piyasasına ilişkin bültenler ve/veya çapraz kurlar yardımı ile kur belirlemesi yapılabilir.

  İçinde bulunulan belirsizlik karşısında bize göre her üç yöntem de muteberdir.

Resmi kur belli olmakla beraber, taraflar farklı bir kura itibar etmişlerse (cari kur belirlemişlerse) bu farklı kur (cari kur) üzerinden KDV matrahı hesaplanması bize göre gereklidir. Mesela bedeli döviz olarak tesbit edilen sipariş tamamlanmış, teslim ve ödeme gününde alıcı resmi kur 1 $ = 1,46 TL. olmasına rağmen 1 $ = 1.42 TL. hesabıyla ödemede bulunmuşsa KDV matrahının da bu fiili (cari) kura göre hesaplanması gerekir. Fakat alıcı ödemeyi dolar olarak yapmışsa, fiili kur bulunmadığı için resmi kura itibar edilmelidir.

KDV matrahının tesbiti bakımından, vergiyi doğuran olayın meydana geldiği gün aynı zamanda kurun ilgili olduğu gündür. KDV nin hangi günde doğduğu, 10 uncu madde ile ilgili bölümde açıklanmıştır.

Mükellefin Dergisi'nde (Ocak 1998) yayınlanan 6.1.1997 tarih ve 5713 sayılı Bakanlık muktezası, konuya ışık tutmaktadır :

"*İlgide kayıtlı dilekçenizde belirtilen konuya ilişkin olarak 22.1.1997 tarih ve 22885 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 253 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği'nin "B" bölümünde gerekli açıklamalar yapılmıştır.*

Bu açıklamalara göre, yurtdışındaki kişi ve firmalardan belge alan mükellefler, bu belgeleri defter kayıtlarında gider olarak göstermeleri sırasında belgelerde yazılı bedelleri, belgenin düzenlendiği günde Merkez Bankasınca belirlenen ***döviz alış kuru*** *üzerinden Türk Lirasına çevirerek kayıtlarında gösterilecektir.*"

3. UYGULAMA ÖRNEKLERİ VE ÖZELLİK GÖSTEREN HALLER:

3.1. Dövizli Bedelin Avans Olarak ve/veya Gecikmeli Şekilde Tahsil Edilmesi :

Bilindiği gibi avans alınması KDV doğurucu olay değildir. Keza bedelin geç tahsil edilmesi de vade farkı işlem bedeline dahil edilmediği takdirde o işleme ait KDV matrahını etkilemez.

+

ÖRNEK :

KDV ye tabi olan ve istisna kapsamına girmeyen bir işlemin bedeli, 8.000 $ (KDV dahil tutar 9.440 $) olarak belirlenmiş, cari kur öngörülmemiş ve $ resmi döviz alış kuru 1,40 TL iken 2.000 $ (veya muadil para) avans olarak alınmıştır. İşlemin (KDV doğuran olayın) gerçekleştiği gündeki resmi döviz alış kuru 1,45 TL, bakiye 6.000 $ ın tahsil edildiği gündeki kur ise 1,51 TL.'dir.

102 BANKALAR		2.800	
	120 ALICILAR		2.800
Avans tahsili (2.000 $ x 1,40 = 2.800)			

120 ALICILAR H.		13.688	
	600 YURTİÇİ SATIŞLARI		11.600
	391 HESAPLANAN KDV		2.088
Siparişin yerine getirilmesi ve fatura kesilmesi (8.000 $ x 1,45 = 11.600)			

102 BANKALAR		2.088	
	120 ALICILAR		2.088
KDV tutarının ayrıca tahsil edilmesi			

102 BANKALAR		9.060	
	120 ALICILAR		9.060
Bakiye 6.000 $ ın tahsili (6.000 X 1,51 = 9.060)			

Bu aşamada müşteri cari hesabı dolar bazında kapanmıştır. Fakat kur farkı nedeniyle alıcılar hesabı (2.800 + 2.088 +9.060) – 13.688 = 260 TL alacak bakiye vermektedir. Söz konusu bakiye, bedelin kısmen erken, kısmen de geç tahsilinden kaynaklanan ve satıcı lehine oluşmuş kur farkıdır. İdarenin anlayışına göre satıcı, 260 + KDV şeklinde bir fatura düzenleyecek ve bu faturadaki KDV yi müşterisinden ayrıca tahsil edecektir. Satıcı bu faturasını şu şekilde kayda alır :

100 KASA		46,80	
120 ALICILAR		260	
	602 DİĞER GELİRLER		
	-Kur farkı		260
	391 HESAPLANAN KDV		46,80

Böylelikle müşteri cari hesabı kapanmış olur. Müşterinin ayrıca ödediği kur farkına ilişkin KDV (46,80 TL) indirilecek KDV olarak dikkate alınacağı için ilave maliyet değildir. Ancak müşteri KDV mükellefi değilse, kur farkı KDV si maliyetini yükseltmekte, KDV mükellefi ise fakat devrolan KDV sorunu varsa finansal açıdan zarara uğramaktadır. Bu nedenlerle çoğu zaman alıcı durumundaki kişi ve firmalar kur farkı KDV sini ödeme konusunda direnç göstermektedirler. (Taraflar arasında, kur farkına,

+

+

KDV nin dahil olduğu yolunda mutabakat var ise veya bu konuda anlaşma yoksa ve alıcı kur farkına ilaveten KDV ödemiyorsa kur farkının KDV si iç yüzde ile hesaplanabilmektedir). Bizim anlayışımıza göre buradaki kur farkı için KDV hesaplanması gerekmez. Bu farkı taraftar faturaya da bağlamaksızın gider, maliyet veya hasılat kaydederler. (Kur farkları konusunda, 1 inci maddedeki 6.6. nolu bölüme bakınız.)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere bedeli döviz olarak veya dövize endeksli şekilde belirlenmiş olan işleme ait KDV, bedelin erken veya geç ödenmesinden etkilenmemiş ödeme zamanına bakılmaksızın KDV nin doğduğu gün için geçerli kur üzerinden hesaplanmıştır.

Maliye Bakanlığı'nın 19.4.1993 tarih ve 24925 sayılı muktezası şöyledir:

"*3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunun'nun 1/1. maddesine göre, Türkiye'de yapılan ticari nitelikteki mal teslimi ve hizmet ifaları katma değer vergisine tabi bulunmaktadır.*

Aynı kanunun 10/a maddesine göre, mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde malın teslimi veya hizmetin yapılması ile vergiyi doğuran olay meydana gelmektedir. Aynı maddenin (c) bendinde ise kısım kısım mal teslimi veya hizmet yapılması mutad olan veya bu hususlarda mutabık kalınan hallerde, her bir kısmın teslimi veya bir kısım hizmetin yapılması ile vergiyi doğuran olayın meydana geleceği hükme bağlanmıştır.

Öte yandan anılan Kanunun 26. maddesinde ise, bedelin döviz ile hesaplanması halinde dövizin vergiyi doğuran olayın meydana geldiği andaki cari kur üzerinden Türk parasına çevrileceği hüküm altına alınmıştır.

Bu hükümlere göre, konu ile ilgili olarak aşağıdaki şekilde işlem yapılması uygun görülmüştür.

1) P.T.T. Genel Müdürlüğü ile adı geçen Konsorsiyum arasında yapılan sözleşme gereği işin başında peşin tahsil edilen bedeller (avans), bir teslim veya hizmetin karşılığını teşkil etmediğinden katma değer vergisine tabi olmayacaktır. Bu nedenle, avansın verildiği tarihte fatura düzenlenmesine gerek bulunmamaktadır.

2. Taahhüt işlerinde vergiyi doğuran olay, taahhüt işi dolayısıyla hakediş belgelerinin (raporunun) düzenlenip ihale makamınca onaylandığı anda meydana gelmektedir.

Buna göre, adı geçen şirket tarafından yapılan montaj hizmetlerinde vergiyi doğuran olay, istihkak raporunun düzenlenip P.T.T. Genel Müdürlüğü'nce onaylandığı tarihte meydana gelmektedir. Bu nedenle işleme ait katma değer vergisinin, avans dahil işlem bedelinin vergiyi doğuran olayın meydana geldiği tarihteki cari kur üzerinden Türk Lirasına çevrilerek bulunan bedel üzerinden hesaplanması ve ilgili dönemde beyan edilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, PTT Genel Müdürlüğü tarafından ilgili firmaya ödenecek bedelin tespiti konusunda Bakanlığımızca bir görüş bildirilmesi söz konusu değildir."

3.2. Dövizli Faturanın Erken Kesilmesi :

KDV yi doğuran olay malın teslimi veya hizmetin tamamlanması olmakla beraber, bu teslim veya hizmetten önce fatura düzenlendiğinde KDV, belgenin düzenlendiği tarih itibariyle doğmaktadır. Böyle bir durumda fatura yabancı para üzerinden (veya yabancı paraya endeksli) şekilde kesildiğinde KDV matrahı fatura tarihinde geçerli kura göre belirlenecektir.

ÖRNEK :

Büyük ölçüde ithalata dayanan bir restorasyon işi, 115.000 EURO+KDV karşılığı TL bedelle ihale edilmiş ve bedelin tamamı işin devamı sırasında (Kur 1,40 TL iken 115.000 x 1,40 = 161.000 TL olarak) ödenmiştir. Aradan bir süre geçmiş ve iş bitmeden önce (Kur 1,50 TL, iken) fatura düzenlenmiştir. İşin tamamlandığı tarihteki kur 1,60 TL.'dir.

Bu olayda fatura şöyle düzenlenmelidir.

Restorasyon bedeli (115.000 x 1,50=)		172.500
	% 18 KDV	31.050
	+	
		203.550

+

+

Dikkat edilirse KDV matrahı paranın tahsil edildiği veya işin bittiği gündeki kura göre değil, faturanın kesilmesi suretiyle KDV nin doğduğu gündeki kur üzerinden hesaplanmıştır.

Faturada işi yapanın hasılatı 172.500 TL olarak görünmekle beraber net ve nihai hasılat 161.000 TL.'dır. Çünkü işi yapan, erken tahsilat dolayısıyla oluşan dövizli avans borcu dolayısıyla 11.500 TL. aleyhte kur farkı hesaplayacak böylelikle bu işe ilişkin net hasılatı 161.000 TL. olarak teşekkül edecektir.

Nihai hasılat 161.000 TL iken KDV nin 172.500 TL. üzerinden hesaplanması anlamlı değildir. Bize göre işi yapan, 11.500 TL. iskonto uygulamak suretiyle KDV matrahını nihai hasılatına indirgeme hakkına sahiptir.

Buna göre fatura şu şekilde kesilir :

Restorasyon Bedeli (115.000 x 1,50)		172.500
İskonto (erken tahsilat iskontosu)		11.500
	-	
KDV Matrahı (İskonto sonrası bedel)		161.000
	KDV	28.980
	+	
		189.980

Görüldüğü gibi aynı işlemin KDV si iskontonun etkisiyle 31.050 den 28.980 TL.'ye düşmüştür. Bu düşüş bize göre yasaldır. Çünkü 26 ncı madde hükmü, iskontoların matraha dahil olmadığı yolundaki hükmü (Md.25/a yı) bertaraf edemez. Kaldı ki bu iskontonun yapılması için erken tahsilat gibi çok haklı bir neden vardır.

3.3. İthalatta Durum :

İthalatta KDV yi doğuran olay, prensip olarak gümrük vergisi ödeme mükellefiyetinin başladığı, yani gümrük beyannamesinin tescil edildiği tarihtir (Md.21/a). Dövizli işlemlerde KDV matrahı, KDV nin doğduğu gündeki kur üzerinden belirlendiğine göre, ithalde KDV matrahını oluşturan unsurlardan biri olan mal bedelinin de gümrük beyannamesinin tescil tarihine göre belirlenmesi ve bu şekliyle kalması gerekir. Eskiden gümrük beyannamesinin tescilinden fiili ithale kadar geçen sürede oluşan kur farkının ayrıca dikkate alınması gerekiyor ve bu durum farklı uygulamalara, haksızlıklara ve sorun çıkmasına yol açıyordu. 21 inci maddede yapılan değişiklikle, bu sorun giderilmiş, ithalde KDV matrahının tesbitinde mal alış bedeli açısından gümrük beyannamesinin tescil tarihindeki kur esas alınmaya başlanmıştır.

3.4. Kredili İthalatta Durum :

Bedeli daha sonra ödenmek üzere yapılan ithalatta kur farkı KDV kapsamı dışında kalır. Faizin KDV si ise alıcı ve satıcı arasındaki finansman ilişkisinden kaynaklanmıştır (ithal olunan malla ilgisi yoktur). Bize göre bu KDV nin Gümrük İdaresine değil, sorumlu sıfatı ile Vergi Dairesine yatırılıp indirilmesi gerekir. Ancak uygulamada faize ilişkin KDV, Gümrük İdareleri tarafından talep edilebilmektedir. (9 uncu ve 21 inci maddelere bakınız)

3.5. Sorumlu Sıfatı ile Ödenecek KDV de Durum :

Bu konu 9 uncu madde ile ilgili 3.3.1. nolu bölümde açıklanmıştır.

4. TÜRKİYE'DE YERLEŞİK KİŞİLER, ARALARINDAKİ İŞLEM BEDELİNİ MİLLİ PARA İLE BELİRLEMEYE MECBUR EDİLEMEZLER. HER TÜRLÜ HİZMET BEDELİNİN DÖVİZ OLARAK BELİRLENMESİ MÜMKÜNDÜR :

Kambiyo kısıtlamalarının kalkmasına, döviz kullanımının tamamen serbest hale getirilmiş olmasına rağmen, hala Türkiye'de mukim kişilerin, Türkiye'de yerleşik kişilerden işlem bedeli olarak döviz kabul edemeyecekleri görüşünü ileri sürenlere rastlanmaktadır. Hazine Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğü dahi bu hatalı görüşü içeren yazılar verebilmektedir. (Yaklaşım Dergisinin Temmuz 2001 sayısındaki TCMB Genelgesi)

+

Kambiyo mevzuatı bir yana, tek başına KDV Kanunu'nun 26 ncı maddesi bile, Türkiye'de mukim kişiler arasında döviz üzerinden fiyat belirlenebileceğinin kanıtıdır. Çünkü bu maddedeki carî kur tabiri bunun açık ifadesidir.

Türkiye'de mukim kişiler arasındaki işlem bedellerinin istenirse döviz olarak tahsil edilebileceği yolundaki görüşümüzü içeren makalemiz, Mükellefin Dergisi'nin Mayıs 2003 sayısında yayımlanmış olup, makale metni aşağıda sunulmuştur :

"*Mehmet MAÇ*
Yeminli Mali Müşavir
mehmet.mac@bdodenet.com.tr

MAL VEYA HİZMET BEDELLERİNİN DÖVİZ OLARAK TAHSİLİ YASAK OLAMAZ

1. KAMBİYO MEVZUATI AÇISINDAN :

İç piyasamızda işlem gören mal ve hizmetlerin önemli bir kısmının fiyatı döviz olarak belirlenmektedir. Bunun ana nedeni Türk Lirasının istikrarsızlığıdır.

Hemen belirtelim ki bir malın veya hizmetin fiyatının döviz olarak belirtilmesi konusunda yasak yoktur. Keza fiyatı döviz olarak belirlenmiş malın teslimi veya hizmetin ifası sonucunda, Türkiye'deki yerleşik kişilerden, o dövizin karşılığı olan Türk Lirasının tahsil edilmesi veya müşteri yurtdışında yerleşik ise bedelin döviz olarak tahsili yasak değildir.

Esasen Türkiye'de yerleşik kişilerin, döviz kabul etmelerinin ve dövizle ödemede bulunmalarının bize göre hiçbir yasak tarafı olmamakla beraber, ***Türkiye'de yerleşik kişilerden mal veya hizmet karşılığında döviz kabul edilemeyeceği şeklindeki söylemler zaman zaman gündeme gelmektedir.***

Örnek vermek gerekirse, Hazine Başkontrolörü Sayın Dr. Orhan TUR, "Döviz İle Alışveriş Yapılması" başlıklı yazısında Türkiye'de yerleşik kişilerin, yine Türkiye'de yerleşik kişilerden döviz almalarının mümkün olmadığı, fiyatın döviz olarak belirlenmesine engel bulunmamakla beraber, alıcı Türkiye'de mukim ise tahsilatın Türk Lirası ile yapılması gerektiğini ileri sürmüştür. (Mükellefin Dergisi Sayı : 105 – Eylül 2001)

Son olarak Sayın Şükrü KIZILOT, "Dövizle satışın suç olduğunu biliyormusunuz?" başlıklı yazısında (2 Nisan 2003 tarihli Hürriyet gazetesi) Türkiye'de yerleşik kişilere verilen mal ve hizmet bedellerinin döviz olarak tahsil edilmesinin kambiyo suçu olduğunu, bu suçu işlemenin 350 milyon lira para cezasına konu olduğunu belirtmiştir.

Sayın TUR ve Sayın KIZILOT bir bakıma haklıdırlar. Çünkü Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı muhtelif vesilelerle açıkladığı görüşlerinde böyle bir yasaktan söz etmektedir.

Merkez Bankası, Hazine Müsteşarlığı'ndan aldığı 25.09.2001 tarih ve 74646 sayılı yazıya dayanarak bir bankaya verdiği cevapta şu ifadeyi kullanmıştır:

"...Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar'ın 4/c maddesine göre, Türkiye'de yerleşik kişilerin dışarıda yerleşik kişilerden, Türkiye'de yapacakları işlemler nedeniyle döviz kabul etmelerinin serbest bulunduğu; bir başka deyişle ***Türkiye'de yerleşik kişilerin, Türkiye'de yerleşik kişilerden Türkiye'de yapacakları işlemler nedeniyle döviz kabul etmelerinin mümkün bulunmadığı;*** *bu nedenle, Türkiye'de yerleşik kişiler tarafından bankalar nezdinde açılmış döviz tevdiat hesaplarından Türkiye'de yerleşik diğer kişilerin döviz tevdiat hesaplarına döviz devri Kambiyo Mevzuatına aykırılık teşkil edeceğinden, bu kişiler arasında döviz devrine yol açacak işlemlerin tesisinin mümkün görülmediği...."*

Bu yazı üzerine Türkiye'de mukim kişilerin birbirine döviz havale etmesinin yasak olduğu şeklinde bir hava esmiş, yoğun tepki üzerine "uygulamada karşılaşılması muhtemel güçlükler" nedeniyle, Türkiye'de açılmış döviz tevdiat hesapları arasındaki havale işlemlerindeki engelleme, bir talimatla kaldırılmıştır. (Hazine Müsteşarlığının 16.11.2001 tarih ve 88071 sayılı bu talimatı kendi içinde çelişkilidir. Çünkü döviz havale yapmak kanunen yasak ise talimatla nasıl serbest kılındığının, serbest ise daha önce niçin engellendiğinin izahı yoktur.)

Hatta Yargıtay'ın da aynı yorum yanlışlığına düşerek, yurt dışında yerleşik olmayan kişilerden mal veya hizmet karşılığı döviz kabulünün mümkün olmadığı (Yargıtay 9. Ceza Dairesi'nin 6.7.1995 tarih ve E:1995/5599-K:1995/6330 sayılı Kararı), banka yetkili müessese (döviz bürosu) ve özel finans kurumu dışındaki, Türkiye'de yerleşik kişilerin döviz bozma işlemi yapamayacağı (Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin

6.7.1995 tarih ve E:1995/5607-K:1995/6335 sayılı Kararı) şeklinde kararlar vermiş olması, bu konularda sorun olduğu izlenimini vermektedir.

Bizim, Türkiye'de yerleşik kişilerden mal veya hizmet karşılığında döviz kabul edilmesi konusundaki görüşlerimiz aşağıda özetlenmiştir :

1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunun verdiği yetkiye istinaden çıkarılan 32 Sayılı Karara göre Türkiye'de yerleşik kişilerin ;

- *Türkiye'ye döviz getirmeleri serbesttir.*
- *Beraberlerinde döviz bulundurmaları serbesttir.*
- *Bankalardan, döviz bürolarından ve diğer yetkili kuruluşlardan döviz satın almaları serbesttir.*
- *Dövizli hesap açmaları serbesttir.*
- *Efektif kullanmaları serbesttir.*
- *Dövizlerini bankalar ve özel finans kurumları vasıtasıyla yurtiçinde ve yurtdışında tasarruf etmeleri serbesttir.*
- *Yurtdışına dövizli havale yapmaları serbesttir.*
- *Dışarıda yerleşik kişilerden Türkiye'de yapacakları işlemler nedeniyle, döviz kabul etmeleri serbesttir.*
- *İhracat bedellerinin bir kısmına veya tamamına sahip olmaları ve serbestçe tasarruf etmeleri serbesttir.*

Türkiye'de yerleşik kişilerin dövize sahip olma ve dolayısıyla bu dövizleri havale etme,mal ve hizmet bedellerini ödemede kullanma, bağışlama, borç ödeme gibi her türlü şekilde, serbestçe tasarruf etme imkanları bulunduğu, dövize sahip olmanın ise, hiçbir yasak veya engel ile sınırlanmadığı bir yasal ortam söz konusudur. Nitekim kamu kuruluşları bile dövizli alım veya satım yapmaktadır.

Türkiye'de mukim bir kişi veya firmanın sahip olduğu mal veya yapacağı hizmet için döviz olarak bedel talep etmesi de herhangi bir yasağa konu olamaz. Her ne kadar Türkiye'de yerleşik kişilere döviz karşılığı mal veya hizmet verilebileceği şeklinde açık bir hüküm mevcut değil ise de, Türkiye'de mukim herkes sınırsız olarak döviz sahibi olabileceğine ve bu dövizleri diledikleri gibi tasarruf edebileceklerine yani Türkiye'de mukim kişiler döviz olarak bedel ödeyebileceklerine göre, yine Türkiye'de mukim kimselerin bu dövizleri kabul etmelerine herhangi bir engel bulunmadığı aşikardır.

Zaten uygulamada çok yaygın şekilde mal ve hizmet fiyatları döviz olarak belirlenmekte ve bu bedeller yine döviz olarak veya bu dövizin karşılığını teşkil eden TL veya başka bir döviz ile tahsil edilmektedir. Böyle bir nedenle kambiyo kovuşturması yapılması ise, ender rastlanan bir durumdur. Yargı mercilerinin döviz üzerinden belirlenmiş kira sözleşmelerine itibar ediyor olmaları da dövizli işlem yapmaya yasal engel bulunmadığını göstermektedir.

Tanrıya şükürler olsun ki, eski kambiyo mevzuatının insanlarımızı dövize yasakladığı o karanlık günler gerilerde kalmıştır. Hiç kimse ülkemizi yeniden dövize yasaklı hale getirmeyi düşünmemelidir.

Bu günlerde yaşamakta olduğumuz ekonomik sıkıntıların sebebi dövizdeki serbestlikler değildir. Bu sıkıntıların çok başka sebepleri vardır. Dövize yasak koymak, sıkıntı çözmek şöyle dursun ülkemize çok daha büyük sıkıntılar getirir. Dövize yasak koyarak dövize yöneliş önlenemez. Dövize yasak koyarak Türkiye'den döviz çıkışı engellenemez. Böyle bir yasak, panik yaratıp olan dövizin de Türkiye'den kaçmasına ve bir daha gelmemesine sebebiyet verir. Döviz yasağı bir ülkeyi çağdaş dünya ülkesi olmaktan çıkarır, bir ortaçağ ülkesi olmaya doğru götürür.

Sonuç olarak mevzuatımız, Türkiye'de yerleşik kişilerin sınırsız olarak dövize sahip olmalarına, bu dövizleri diledikleri gibi tasarruf etmelerine ve bu tasarrufu yaparken de herhangi bir sınırlama olmamasına yani döviz sahiplerinin gerek Türkiye'de mukim kişilere gerekse yurt dışındakilere, sahip oldukları dövizi, borç ödeme, mal veya hizmet bedeli ödeme ve sair her türlü şekilde kullanmalarına müsait olup, bir Türk başka bir Türk'e serbestçe döviz verebildiğine göre, Türkiye'de mukim her kişinin de serbestçe döviz kabul edebilmesi doğal sonuçtur ve yasa gereğidir.

*Merkez Bankasının 16 Mart 2001 tarih ve 2001/YB-N sayılı Genelgesinde de tekrarladığı yukarıdaki görüşü, Hazine Müsteşarlığınca 32 sayılı Kararın hatalı yorumlanmasından kaynaklanmıştır. Hazine Müsteşarlığı 32 sayılı Kararın Türkiye'de yerleşik kişilerin yurt dışında yerleşik kişilerden Türkiye'de yapacakları işlemler nedeniyle, döviz kabul etmelerinin serbest olduğu şeklindeki hükmü, yurt içinden yerleşik kişilerden döviz kabul edilemeyeceği şeklinde hatalı yorumlamış, adeta bir serbestliği tersine çevirip **yasak üretmiştir**.*

Bu görüş tamamen hatalı ve yasaya aykırı olmakla beraber, resmi bir makamdan çıktığı için tedirginlik yaratmaktadır. Bu tedirginlik ülkeden gereksiz yere döviz kaçmasına veya dövizlerin bankalar sisteminden çekilerek yastık altına gitmesine, bununla da sınırlı kalmayarak genel anlamda ekonomimizi olumsuz etkilemeye neden olabilecektir.

Türkiye'de mukim kişilerden döviz kabul etmenin yasak olduğunu söylemek, mevzuata aykırı olduğu kadar mantığa da aykırıdır. Böyle bir yasağın uygulanması sattığı mal ve hizmetin bedelini tahsil edecek kişiye, alıcının Türkiye'de mukim olup olmadığını araştırma külfeti yükler.

Düşünebiliyor musunuz ?

Otel işletmektesiniz.

Müşteriniz oda ücreti olarak size 50 EURO uzattı.

Müşterinize, "Türkiye'de ikamet etmediğini ispat et. Yoksa bu parayı alamam." diyorsunuz.

Adam şaşkın şaşkın yüzünüze bakıyor.

Zaman sabahın körü, döviz büroları, bankalar kapalı veya civarda büro veya banka yok.

Adamın serbestçe cebinde gezdirdiği, Dünya çapında geçerli para orada geçmiyor.

Olacak şey midir bu ?

Yaşamakta olduğumuz ekonomik sıkıntıların temel nedeni güvensizlik ve diğer olumsuz psikolojilerdir. Böyle bir ortamda anlamsız bir yasak üretmek yangına benzin dökmek gibidir. Fevkalade hatalı ve zararlı olan bu görüşün bir an önce ve net bir açıklama veya yasal düzenleme ile ortadan kaldırılmasına ihtiyaç vardır.

2. BORÇLAR KANUNU AÇISINDAN :

818 Sayılı Borçlar Kanunumuzun 83 üncü maddesinde akitlerin Türk lirası dışındaki bir para birimi üzerinden yapılabileceği, ödemenin de bu para ile yapılmasının şart koşulabileceği, bu takdirde ödemenin yabancı para ile yapılmasının zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır.

Sayın Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'in "YABANCI PARA ALACAKLARININ TAHSİLİ" isimli kitabının üçüncü baskısında (Yetkin Yayınları – 1998) yer alan aşağıdaki bölümler (Sahife : 31,32,33) de, yabancı para ile ödenen şartı koşmanın ve tahsilatın yabancı para ile yapılmasının Borçlar Kanunumuza göre mümkün olduğunu ortaya koymaktadır :

"..... Kira sözleşmesinde, kira parasının Batı Alman markı üzerinden ifa edinilmesi ile yetinilmemiş, ayrıca ödemenin de efektif dövizle yapılması "Aynen ödenecektir" anlamına gelen sözlerle kararlaştırılmıştır. O kadar ki, sözleşmeden ve onun uygulanmasından, taraf iadelerinin borcun yabancı para ile ödenmesi gerektiği yönünde oluştuğu kuşkuya yer vermeyecek biçimde anlaşılmaktadır. (Yargıtay 13. Hukuk Dairesi'nin 11.3.1996 tarih ve 716/3055 sayılı Kararı)"

"Taraflar arasındaki 21.3.1998 tarihli sözleşmenin 4. maddesinde ödemelerin ABD Doları üzerinden yapılacağı kararlaştırılmıştır. Bu durumda BK.nun 83/2 maddesi gereğince, yabancı paranın aynen ödenmesi şart edilmiş sayılır. Nitekim ödemeler ABD Doları üzerinden yapılmıştır. (Yargıtay 15. Hukuk Dairesi'nin 20.3.1995 tarih ve 397/1576 sayılı Kararı) "

"Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanununa göre, yabancı para ile ödemelerin yasak olduğu dönemde, sözleşmedeki "aynen" ödeme kaydı, Borçlar Kanununu m.20'ye göre geçersiz sayılmakta ve yabancı paranın vade günündeki resmi rayici üzerinden Türk parası ile ödenmesi kabul edilmekte idi. Bugün için bu sınırlamalar kaldırılmış ve yabancı para ile alacaklı ve borçlu olmak serbest bırakılmış olduğundan, taraflar bu tür sözleşme yapabilirler. (Eren, s.155-156; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s.776; Reisoğlu, Safa, Borçlar Hukuku, s.240)"

Görüldüğü gibi, Yargıtay yukarıdaki bölümde belirtilen kararlarının aksine, döviz olarak bedel tahsilatını Borçlar Kanununun bir gereği olarak kabul etmekte ve bu şekilde döviz kabulüne başkaca bir yasal engel göstermemektedir.

Keza Borçlar hukuku üzerine çalışan yazarlar da, kambiyo tahditlerinin kalktığını, döviz ile bedel tahsilatında bulunulabileceğini ve Borçlar Kanununun 83 üncü maddesine göre bedelin döviz olarak ödenmesinin şart koşulabileceğini kabul etmektedirler."

+

5. BEDELİ DÖVİZ OLARAK BELİRLENMİŞ OLAN MAL VEYA HİZMETE AİT KDV DOĞDUKTAN SONRA ORTAYA ÇIKAN KUR FARKLARI KDV'YE TABİ TUTULMAMALIDIR.

Yukarıdaki bölümde açıklandığı gibi, Türkiye'de mukim kişilerin kendi aralarında yaptıkları mal veya hizmet alışverişlerinde, bu işlemlerin bedelini, diledikleri bir para birimi üzerinden belirlemelerine engel bir hüküm yoktur.

Başka bir anlatımla fiyatın TL veya TL cinsinden belirlenmesi mecburi değildir.

KDV Kanunu'nun 26 ncı maddesi, bunun en açık dayanağıdır.

Fiyat döviz cinsinden belirlendiğinde ise bu döviz, KDV'nin doğduğu gündeki kur üzerinden TL. veya TL'ye çevrilmek suretiyle KDV matrahı bulunur ve bu matrah üzerinden hesaplanan KDV, o işlemin KDV'sini oluşturur.

Şayet işlem vadeli olarak yapılmışsa ve ödemede meydana gelecek gecikme nedeniyle reel olarak (döviz cinsinden) bir vade farkı veya faiz alınıyorsa, bu vade farkını veya faizi oluşturan ek döviz de yine 26 ncı madde uyarınca KDV'ye tabi tutulur.

Ödemedeki gecikmeye rağmen, satıcı döviz bazında ek bedel talep etmiyorsa, yeni bir KDV doğması söz konusu olmamalıdır.

Çünkü işlem bedeli döviz boyutunda olduğundan, bu bedele ait KDV 26 ncı madde uyarınca hesaplanıp sabitleşmiştir. KDV'nin doğduğu tarihten sonraki günlerdeki kurların, KDV'nin doğduğu ve hesaplandığı gündeki kurdan farklı olması, KDV tutarının da buna göre azalmasına veya çoğalmasına sebebiyet veremez. Aksi uygulama 26 ncı maddeye muhalefettir.

Kanun koyucu meramını ifade etmekten aciz değildir.

Şayet Kanun koyucu, dövizli işlem KDV'si, KDV'nin doğduğu gündeki kura göre hesaplanılmakla kalınmayıp, bu hesaplamanın tahsilatın yapıldığı tarihteki kura göre yeniden yapılarak aradaki fark için KDV yaratılmasını isteseydi, bu meramını 26 ncı maddede ifade ederdi.

Kaldı ki, KDV Kanunu'nun 24 üncü maddesinde ödemedeki gecikmeden kaynaklanan vade farkları ve faizlerin matraha dahil olduğu açıkça yazılmışken, kur farklarının bu maddede de yer almamış olması, kanun koyucunun kur farklarını KDV matrahı olarak görmek istemediğini işaret etmektedir.

Dövizli işlemlerde KDV, işlem tarihindeki kura göre hesaplanmakta ve mesele bitmektedir. İşlem tarihi itibariyle kesinleşmiş olan KDV tutarını, kur değiştiği gerekçesiyle kurcalamanın alemi yoktur.

ÖRNEK :

Bir satıcı, fiyatını 100.000 $ + 18.000 $ KDV olarak belirlediği malı, kur 1 $ = 1,30 TL. iken teslim etmiştir. KDV tutarını peşin almış, KDV hariç alacağını ise üç ay sonra (kur 1 $ = 1,40 TL. iken) 100.000 $ olarak tahsil etmiştir.

Üzerinden KDV hesaplanan bedel de 100.000 $'dır, üç ay sonra yapılan tahsilat da 100.000 $'dır.

Bedel $ bazında değişime uğramadığına ve bu bedel $ boyutunda olduğuna göre kur değişimini bahane ederek (1,50 – 1,40=) 0,10 x 100.000, 10.000 TL kur farkı üzerinden tekrar KDV istemek mükerrer vergileme yapmak anlamındadır.

Kur farklarının KDV'ye tabi olduğu hakkında yasa hükmü bulunmadığı, hatta yasa hükümleri aksi yönde olduğu halde Maliye İdaresi tebliğ dahi çıkarmaksızın, döviz ile yapılması mutad olmayan işlemlere ait kur farklarının KDV'ye tabi olduğu yolunda muktezalar vermek suretiyle kanuna muhalefet etmektedir. Hatta bu kur farkına KDV'nin dahil olduğunu ileri sürerek taraflar arasındaki ilişkiye kadar müdahale etmekte, taraflardan birinin mağduriyetine, diğerinin sebepsiz zenginleşmesine yol açmaktadır.

Kur farkları konusunda Danıştay'ın çelişkili kararları bulunmakla beraber, Danıştay 9 uncu Dairesi yeni bir kararında, kur farklarının KDV'ye tabi tutulamayacağını ifade etmiştir.

+

+

Kur farklarının KDV karşısındaki durumu hakkında daha geniş bilgi için 1 inci maddedeki 6.6. no.lu bölüme bakınız.

+